Maatilatalouden kehittämisrahasto (Makera)

Säädöstausta – tehtävät ja tarkoitus

Makera on valtion talousarvion ulkopuolinen rahasto, josta säädetään lailla maatilatalouden kehittämisrahastosta (657/1966, jäljempänä laki).

Lain 2 §:n mukaan Makeran muodostavat asutusrahastoon kuuluneet varat, rahaston toiminnasta kertyvät tai lahjoituksina saadut varat sekä ne varat, jotka valtion talousarviossa rahastoon siirretään sekä yhteisen maatalouspolitiikan strategiasuunnitelman hallinnoinnista annetun lain (1324/2022) 19 §:n nojalla rahaston varoista rahoitetun tuen osarahoituksena rahastoon tuloutetaan.

Lain 3 §:n mukaan Makeran varoja voidaan käyttää

* maatilatalouden rakenteen parantamiseen,
* maaseutuelinkeinojen edistämiseen, maaseudun elinolosuhteiden ja toimeentulomahdollisuuksien parantamiseen sekä
* näiden toimenpiteiden kehittämisen edistämiseen.

Rahaston varoja voidaan käyttää näihin tarkoituksiin tarpeellisten maa- ja vesialueiden ostamiseen tai vaihtamiseen. Maa- ja vesialueita voidaan ostaa, vaihtaa ja luovuttaa käypää hintaa vastaan siten kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään. Valtio voi myydä maata velaksi enintään vuoden maksuajalla. Velaksi annettavalle kauppahinnalle tai sen osalle on hankittava vakuus. Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin myynnissä noudatettavasta menettelystä, valtion myyntihintasaamisen takaisinmaksamisesta ja myyntihintasaamisen perimisestä. Hankittua omaisuutta voidaan käyttää myös muihin laissa todettuihin tarkoituksiin, milloin se sanotuin tavoin käytettynä on selvästi tarkoituksenmukaisempaa. Tällöin noudatetaan, mitä oikeudesta luovuttaa valtion kiinteistövarallisuutta annetussa laissa (973/2002) säädetään.

Maa- ja metsätalousministeriö tai elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi kiinteistönmuodostamislaissa (554/1995) tarkoitettujen toimitusmiesten esityksestä myös siirtää hallinnassaan olevaa omaisuutta käytettäväksi uusjaossa toimitusmiesten esittämällä tavalla tämän lain mukaan maansaantiin oikeutettujen tilojen koon suurentamiseksi ja jakoalueen tilussijoituksen parantamiseksi. Rahaston varoja voidaan käyttää myös muihin kuin tämän lain mukaisiin tarkoituksiin sen mukaan kuin siitä erikseen lailla säädetään. Lain mukaan valtion talousarviossa varoja voidaan osoittaa myös muihin maatilatalouden kehittämistarkoituksiin.

Lain 3 §:n mukaan Makeran varoja käytettäessä on erityisesti edistettävä maatalouden rakennetuista annetun lain (1476/2007), maaseudun kehittämisen tukemisesta rahoituskaudella 2023–2027 annetun lain (1325/2022) ja porotalouden ja luontaiselinkeinojen rakennetuesta annetun lain (986/2011) mukaisia tavoitteita.

Lain 4 §:n mukaan Makeran varojen vuotuisen käyttösuunnitelman vahvistaa maa- ja metsätalousministeriö (rahaston johtokunnan ehdotuksesta). Käyttösuunnitelman on sisällettävä arvio rahaston tuloista sekä suunnitelma varojen käytöstä. Suunnitelmassa on erikseen osoitettava varat sijoitus- ja kulutusmenoihin. Suunnitelmassa on myös eriteltävä ne sijoitus- ja kulutusmenot, joihin EU:n varoista on mahdollista saada osarahoitusta.

Makeran rahastotalouden keskeiset tunnusluvut – rahaston tulojen ja menojen perusteet

Makeran taseen loppusumma oli vuonna 2022 353,9 miljoonaa euroa (vuonna 2021 loppusumma oli 344,1 miljoonaa euroa ja vuonna 2020 411,3 miljoonaa euroa). Taseen loppusumman hetkellinen kasvu v. 2022 johtui lähinnä rahastoon tehdyistä talousarviosiirroista. Tekniseen JTS:aan 2024-2027 ei sisälly rahaston talousarviorahoitusta (-siirtoja) Makeraan.

Rahaston tase koostuu lainasaamisista, joihin sisältyvät valtionlainat ja kauppahintasaamiset, sekä vaihto-omaisuudesta, lyhytaikaisista saamisista ja rahavaroista. Lainasaamisia oli vuoden 2022 lopussa 15,8 miljoonaa euroa (vuoden 2021 lopussa 20,8 ja vuoden 2020 lopussa 26,7 miljoonaa euroa), josta taseen pitkäaikaisia lainasaamisia oli 12,6 miljoonaa euroa (14,7 miljoonaa euroa vuonna 2021 ja 18,7 miljoonaa euroa vuonna 2020) ja lyhytaikaisia 3,2 miljoonaa euroa (6,1 miljoonaa euroa vuonna 2021 ja 7,9 miljoonaa euroa vuonna 2020). Lainasaamisten (lainat ja kauppahintasaamiset) määrä on laskenut yhtäjaksoisesti vuodesta 2004, koska uusia lainoja ei ole enää juuri myönnetty. Vuonna 2022 lainakanta supistui 23,9 prosenttia, hieman edellisvuotta enemmän. Lainakanta koostuu pääosin valtionlainoista. Vuoden 2022 valtionlainojen saldo oli 15,5 miljoonaa euroa (20,3 miljoonaa euroa vuonna 2021 ja 26,1 miljoonaa euroa vuonna 2020).

Makeran oma pääoma oli vuoden 2022 lopussa 353,0 miljoonaa euroa, vuoden 2021 lopussa oli 343,8 ja vuoden 2020 lopussa 409,4 miljoonaa euroa. Oman pääoman muutoksiin ovat vaikuttaneet mm. talousarviosiirrot. Rahaston likvidit varat kasvoivat vuoden 2022 aikana 14 miljoonaa euroa 330 miljoonaan euroon.

Makeran tulorahoitus koostuu rahaston oman toiminnan tuloista ja valtion talousarviosiirroista. Oman toiminnan tuloja ovat lainasaamisten lyhennykset ja korot, rahaston varoilla hankittujen maa- ja vesialueiden myyntihinnat sekä muut tulot, joista suurimpana tuloeränä ovat maanvuokratulot. Tuloihin kuuluvat myös edelliseltä vuodelta siirtyneet sitomattomat varat sekä lainojen ja avustusten peruutukset.

TTS-kaudella 2024-2027 Makeran korkotulojen arvioidaan laskevan 0,15 miljoonasta eurosta 0,05 miljoonaan euroon ja lainojen lyhennysten 3,30 miljoonasta eurosta 1,82 miljoonaan euroon:

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Lainojen lyhennykset	7,46	5,98	4,91	4,02	3,30	2,70	2,22	1,82
Rahaston korkotulot	0,55	0,43	0,30	0,21	0,15	0,10	0,07	0,05
Yhteensä	8,01	6,41	5,21	4,23	3,45	2,80	2,29	1,87

Makeran lainapääoman arvioidaan laskevan TTS-kauden aikana noin 12,7 miljoonaan euroon:

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
26,7	20,8	17,9	15,8	14,5	13,8	13,5	12,7

Vuonna 2022 pääosa rahaston menoista, noin 85 % (vuonna 2021 93 % ja vuonna 2020 99 %), aiheutui kulutusmenoista, joissa suurin erä oli myönnetyt avustukset (porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoitus- ja rakennetukilakien mukaiset avustukset, kolttalain mukaiset investointi-, asunto- ja käynnistysavustukset sekä peruskuivatusavustukset) ja toiseksi suurin erä kasvaneet vakuustoiminnan menot. Sijoitusmenojen osuudeksi jäi noin 15 % (vuonna 2021 noin 7 % ja vuonna 2020 noin 1,5 %). Rahaston sijoitusmenot kasvoivat vuonna 2022 0,50 miljoonaa euroa vuodesta 2021, kulutusmenot supistuivat 12,6 miljoonaa euroa. Makeran toiminta- ja taloussuunnittelussa rahaston kulutusmenojen vuotuisen tason on arvioitu olevan JTS-kaudella 2024-2027 keskimäärin suuruusluokkaa 15-22 milj. euroa, josta avustusmenoja 10-12 milj. ja loppuosa lähinnä tutkimus- ja kehittämistoiminnan menoja sekä vakuutustoiminnan menoja. Sijoitusmenojen vuotuiseksi tasoksi on JTS-kaudella arvioitu 2-3 milj. euroa.

Edellä todettuja Makeran kulutusmenoihin kuuluvia avustuksia vastaavat, valtion talousarvioon sisältyvät avustusmenot on budjetoitu momentille 30.10.40 (Maatalouden aloittamis- ja investointiavustukset), jonka määrärahataso on valtion vuoden 2023 talousarviossa 139,5 milj. euroa. Määräraha on EU-osarahoitteinen, Suomen CAP-suunnitelman rahoitukseen sisältyvä. Siitä EU-rahoitusta on 50,432 milj. euroa, valtion rahoitusosuutta 68,268 milj. euroa, kokonaan EU-rahoitteista maaseuturahaston elpymisvälineen osuutta 13,3 milj. euroa ja kokonaan kansallisesti rahoitettua investointitukea 7,5 milj. euroa. Määrärahasta maksettavat tuet kohdentuvat lähinnä nuorten viljelijöiden ja nuorten elinkeinonharjoittajien tilapidon aloittamisavustuksiin sekä maatalouden investointiavustuksiin.

Makeran rahastotaloudelle JTS-kaudella 2024-2027 on arvioitu olevan ominaista rahaston verrattain vähäinen ja vähenevä (lainakannan supistuminen) oma tulovirta (pl. mahdolliset talousarviosiirrot) sekä valtion takaustappioista aiheutuvien menojen kasvu. EU:sta ei JTS-kaudella tule rahoitusta rahastoon. Käytännössä rahaston ainoa merkittävä tuloerä ovat jo viime vuosina (valtionlainoista saatujen tulojen vähennyttyä lainakannan supistumisen myötä) olleet tilannekohtaisesti linjatut talousarviosiirrot.

Pääministeri Orpon hallituksen ohjelmaan sisältyvän kehyssäännön (liite A, s. 216-218) mukaan kehyksen piiriin liitetään Valtion asuntorahaston ja Maatilatalouden kehittämisrahaston talous siltä osin, kuin talousarvion perusteluissa otetaan kantaa niiden menojen määriin. Tältä osin siirrot talousarviosta näihin rahastoihin jäävät vastaavasti kehyksen ulkopuolelle. Siten Makeran kulutusmenoihin kuuluvat avustusmenot (edellä tarkastellut, vuositasolla n. 10-12 milj. euroa) sisältyvät muutoksen jälkeen menokehykseen.